

AFET VE KRİZLERDE SOSYAL HİZMET

Editörler

İshak AYDEMİR

Meral ÖZTÜRK

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-399-361-0

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı
Afet ve Krizlerde Sosyal Hizmet

Yayıncı Sertifika No
47518

Editörler
İshak AYDEMİR
ORCID iD: 0000-0001-8910-9413
Meral ÖZTÜRK
ORCID iD: 0000-0001-7570-5361

Baskı ve Cilt
Göktuğ Ofset

Bisac Code
NAT023000

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

DOI
10.37609/akya.2794

Kütüphane Kimlik Kartı

Afet ve Krizlerde Sosyal Hizmet / editörler : İshak Aydemir, Meral Öztürk.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.
432 s. : resim, şekil, tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça ve İndeks var.
ISBN 9786253993610

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Sevgili okurlar,

Afet ve Krizlerde Sosyal Hizmet kitabı, ülkemizde afet ve kriz durumlarında çalışan bütün psikososyal destek profesyonellerinin gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Afet ve krizler, bireylerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal yapılarını olumsuz etkileyerek işlevsiz kılan travmatik olaylardır. Afet ve krizlerde sosyal hizmet mesleğinin birincil önceliği afet ve krizden doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen nüfus gruplarına yönelik olarak psikososyal destek sağlamaktır. Psikososyal destek ve sosyal yardımlar afet sürecinde sosyal hizmet mesleğinin odağında yer almaktadır. Afetler sonrasında sağlanan psikososyal destek çeşitli disiplinlerin bir araya gelerek yürüttüğü hizmetlerin bir bütünü olup uzun vadeli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) çerçevesinde, afet ve acil durumlarda öncelikle etkilenen nüfus gruplarına yönelik psikososyal destek hizmetleri, psikososyal destek elemanları (Sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist, psikolog, rehberlik ve psikolojik danışman ve çocuk gelişimci) tarafından gerçekleştirilir. Afet ve acil durumlarda psikososyal destek müdahale araçları olarak psikolojik ilk yardım, ihtiyaç ve kaynak belirleme, sevk etme ve yönlendirme, bilgi merkezi oluşturma, psikoeğitim, sosyal projeler, toplumu harekete geçirme, psikoeğitim, çalışana destek, sosyal iyileştirme vb. müdahaleler psikososyal destek hizmetinin içeriğini oluşturmaktadır.

Afet ve kriz durumlarında sosyal hizmet uzmanlarının mesleki bilgi ve becerileri yoluyla müracaatçı sistemlerine yönelik olarak, afet öncesi bilgilendirme, danışmanlık, afet yönetim ve yardım sistemine ilişkin program, plan, politika geliştirme, araştırma yapma, yasal düzenlemelere katkı verme ve afet sonrası, psiko-sosyal destek, sosyal yardım sağlama ve savunuculuk gibi geniş bir alana yayılan rolleri bulunmaktadır.

Ülkemiz, en ölümcül ve sık olarak karşılaştığımız deprem afetinin odağında yer almaktadır. Bilimsel verilere göre ülkemiz deprem kuşağında yer almak ve her gün irili ufaklı çok sayıda depremler meydana gelmektedir. Ancak, bu depremlerin şiddeti arttıkça, yıkıcılığı da artmaktadır. En son Kahramanmaraş-Hatay depreminde karşılaştık. Ülkemizdeki bu büyüklükteki depremlerle başedebilmek çok kolay değildir. Ancak, gelinen nokta itibari ile ülkemiz afetlere yönelik olarak daha organize bir yapıya sahip olduğunu AFAD'ın kurulması ile görüyoruz. Önceki dönemlerdeki organizasyonsuzluklar, başıbozukluklar, hizmet tekrarları, kaynak israfları artık kontrol altına alınmış görünmektedir. Ülkemiz daha organize bir müdahaleyi yapabilecek kapasitededir artık.

Afet ve kriz durumlarında psikososyal destek elemanlarının afet öncesinde ve sırasında faydalanabilecekleri teorik bilgi kaynaklarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu amaçla, bu alanda çalışacak psikososyal destek elemanlarına yönelik olarak akademik alanda ve çalışma yaşamında da onlara destek kaynak olmak amacıyla hazırlanan bu kitabın önemli katkılar sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu kitap, aynı zamanda sosyal hizmet, psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, sosyoloji, çocuk gelişimi gibi bölümlerin öğrencilerine de önemli bir akademik kaynak sağlayacağına inanmaktayız. Bu kitabın hazırlanmasında katkı sağlayan bütün bölüm yazarlarının özverili katkıları için kendilerini kutluyoruz.

Toplam 20 bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde afet olgusuyla ilgili genel bilgiler verilmiş, afetlerle ilgili istatistikler ile afetlerin etkileri konusuna değinilmiştir.

İkinci bölümde afetlerde sosyal hizmet konusu afet öncesi, afet sırası ve sonrasında sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde dünyada ve Türkiye'deki afet yönetim sistemleri incelenmiş, Türkiye'de afet müdahale planı konusunda bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde Psikolojik İlk Yardım (PİY) kavramı ve doğal afetlerde Psikolojik İlk Yardım uygulamalarına yer verilmiştir.

Beşinci bölümde afetler sonrası özellikle depremden sonra gösterilen psikolojik tepkiler ile yas süreci, yas yönetimi ele alınmış, yasla başa çıkmak, afet tedbirleri gibi konulara değinilmiştir.

Altıncı bölüm genelde afetzedelerde özelde deprem deneyimi yaşayanlarda görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve sosyal hizmet uygulamaları incelenmiştir.

Yedinci bölümde deprem afetinde uzuv kaybı yaşayanların karşılaştıkları sorunlar, yaşadıkları süreçler ve toplumsal yaşama geri dönebilmeleri için neler yapılması gerektiği üzerine odaklanılmıştır.

Sekiz, dokuz, on ve on birinci bölümler özellikle deprem afetinde daha kırılgan ve dezavantajlı pozisyonlarıyla dikkat çeken grupların (çocuk, kadın, engelli, yaşlı ve kronik hastalar) karşılaştıkları psiko-sosyal sorunlar ve sosyal hizmet bağlamında bu gruplara yönelik uygulamalar ele alınmıştır.

On ikinci bölüm deprem sonrası kitle iletişim araçları ile yapılan haber ve bilgilendirilmelerin birey ve toplum üzerinde yaptığı olumsuz etkilere dikkat çekilmiştir.

On üçüncü bölümde deprem afeti sonrası yaşanan güvenlik sorunları ve kolluk ile polisin görevleri ile sorumluluklarına değinilmiştir.

On dördüncü bölüm depremlerde kriz yönetimini ele almıştır. Dünyada ve Türkiye'de depremlerde kriz yönetiminden sorumlu kurumlar, mevzuat ve yaşanan sorunlar ile paydaşlar incelenmiş, paydaşlarla çalışma konusunda neler yapılması gerektiği üzerine öneriler sunulmuştur.

On beşinci bölümde afetlerde risk ve kriz iletişimi, afet yönetiminde iletişimin planlanması, afet yönetiminde medyanın rolü, afetlerde sosyal hizmet uygulamalarında risk ve kriz iletişim stratejilerinin kullanımı gibi başlıklara yer verilmiştir.

On altı, on yedi, on sekiz ve on dokuzuncu bölümler deprem afetinde birey, aile, grup ve toplum temelli sosyal hizmet uygulamaları ele alınmıştır.

Yirminci bölümde ise afetler öncesi, sırası ve sonrasında afet bölgesinde çalışanlara verilen desteklerden bahsedilmiştir.

Büyük bir emek ve özveriyle hazırlanan bu kitaptan yararlanacak olan ve ilgi duyan herkes için başvuru niteliği taşıyan bu kitabı sizlerle buluşturmaktan kıvanç duyarız.

Prof. Dr. İshak AYDEMİR

Doç. Dr. Meral ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Afet Olgusu: Tanımı, Türleri ve Etkileri.....	1
	<i>İshak AYDEMİR</i>	
	<i>Meral ÖZTÜRK</i>	
	<i>Veda BİLİCAN GÖKKAYA</i>	
Bölüm 2	Afetlerde Sosyal Hizmet	37
	<i>İshak AYDEMİR</i>	
	<i>Bülent ÖNGÖREN</i>	
Bölüm 3	Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetim Sistemleri.....	57
	<i>İshak AYDEMİR</i>	
	<i>Bülent ÖNGÖREN</i>	
	<i>Sibel TEMİZ SARIKAYA</i>	
Bölüm 4	Depremde Psikolojik İlk Yardım	81
	<i>Feyza ÖZLER ERVÜZ</i>	
	<i>İshak AYDEMİR</i>	
Bölüm 5	Depremden Sonra Kayıp, Öfke, Yas Süreci Yönetimi ve Müdahalesi	101
	<i>Cezmi ERVÜZ</i>	
	<i>Feyza ÖZLER ERVÜZ</i>	
Bölüm 6	Afetzedelerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Sosyal Hizmet Uygulamaları	119
	<i>Meral ÖZTÜRK</i>	
	<i>Abdullah GÜLMEZ</i>	
Bölüm 7	Depremde Uzun Kaybı ve Toplumsal Yaşama Geri Dönüş.....	145
	<i>Enes DİLMEN</i>	
	<i>Fatma DİLMEN</i>	

Bölüm 8	Deprem Sonrası Çocukların Karşılaşabileceği Psikososyal Riskler ve Sosyal Hizmet	163
	<i>Ahmet TÜRK</i>	
	<i>Veda BİLİCAN GÖKKAYA</i>	
Bölüm 9	Deprem Afetinde Filial Terapi	189
	<i>Fatma DİLMEN</i>	
Bölüm 10	Deprem Afetinde Kadınların Deneyimleri	203
	<i>Görkem Kelebek KÜÇÜKARSLAN</i>	
Bölüm 11	Afetlerde Yaşlı, Engelli ve Kronik Hastalarla Sosyal Hizmet	219
	<i>Sinan BALCI</i>	
	<i>Meral ÖZTÜRK</i>	
Bölüm 12	Depremin İkincil Mağdurları	237
	<i>Sami KALAYCI</i>	
Bölüm 13	Depremlerde Güvenlik Sorunları ve Polislik Hizmetleri.....	259
	<i>Mehmet AKBAŞ</i>	
Bölüm 14	Depremlerde Kriz Yönetimi ve Paydaşlarla Çalışma	281
	<i>Furkan ARI</i>	
Bölüm 15	Afetlerde Risk ve Kriz İletişimi	311
	<i>Aynur ARSLAN</i>	
Bölüm 16	Depremde Bireylerle Sosyal Hizmet Çalışması.....	333
	<i>Ruşen AYATA KÜÇÜKBÜKÜCÜ</i>	
	<i>Damla AKARSU</i>	
Bölüm 17	Depremde Ailelerle Sosyal Hizmet Çalışması	345
	<i>Ruşen AYATA KÜÇÜKBÜKÜCÜ</i>	
	<i>Gülsüm ÇAMUR</i>	

Bölüm 18	Depremde Gruplarla Sosyal Hizmet Çalışması.....	363
	<i>Gökhan YANAR</i>	
	<i>Fatih KURŞUN</i>	
	<i>Melike TÜRKMEN</i>	
Bölüm 19	Depremde Toplum Temelli Sosyal Hizmet Çalışması.....	383
	<i>Bilge ABUKAN</i>	
	<i>Fatih KURŞUN</i>	
Bölüm 20	Depremde Çalışana Destek.....	401
	<i>Hande ALBAYRAK</i>	

YAZARLAR

Prof. Dr. İshak AYDEMİR

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane
Sağlık Bilimleri fakültesi, Sosyal Hizmet
Bölümü

Prof. Dr. Gülsüm ÇAMUR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet

Doç. Dr. Hande ALBAYRAK

Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Dr. Sami KALAYCI

Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Bülent ÖNGÖREN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Seydikemer Uygulamalı Bilimler
Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Meral ÖZTÜRK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Bilge ABUKAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Furkan ARI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Aynur ARSLAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet
Bölümü

**Dr. Öğr. Üyesi Ruşen AYATA
KÜÇÜKBÜKÜCÜ**

İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

**Arş. Gör. Dr. Görkem KELEBEK
KÜÇÜKARSLAN**

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Öğr. Gör. Damla AKARSU

Doğuş Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu,
Sosyal Hizmetler Programı

Öğr. Gör. Sinan BALCI

Bayburt Üniversitesi Adalet Meslek
Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve
Güvenlik Bölümü

Öğr. Gör. Enes DİLMEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ortez ve
Protez Bölümü

Öğr. Gör. Cezmi ERVÜZ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Artova
Meslek Yüksekokulu Çocuk Koruma ve
Bakım Programı

Öğr. Gör. Feyza ÖZLER ERVÜZ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Pazar Meslek
Yüksekokulu Sosyal Hizmet Programı

Öğr. Gör. Ahmet TÜRK

Sinop Üniversitesi, Türkeli Meslek
Yüksekokulu, Çocuk Koruma ve Bakım
Hizmetleri Bölümü

Öğr. Gör. Melike TÜRKMEN

Düzce Üniversitesi Sağlık Hizmetleri
Meslek Yüksekokulu

Arş. Gör. Fatma DİLMEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Arş. Gör. Sibel TEMİZ SARIKAYA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Mehmet AKBAŞ

Sivas İl Emniyet Müdürlüğü

Doktora Öğrencisi Abdullah GÜLMEZ

Tunceli Aile ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü

**Sosyal Hizmet Uzmanı/Doktora
Öğrencisi Fatih KURŞUN**

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal
Hizmet AD., Samsun Eğitim ve Araştırma
Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi

Doktora Öğrencisi Gökhan YANAR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet
Bölümü